

БЪЛГАРСКОТО КНИГОИЗДАВАНЕ В МОНОГРАФИЯ С ВИСОКА НАУЧНА СТОЙНОСТ

Стела Георгиева

**BULGARIAN BOOK PUBLISHING,
PRESENTED IN THE MONOGRAPH WITH HIGH
SCIENTIFIC VALUE**

Stela Georgieva

The text submitted a review written by Stela Valerieva Georgieva, PhD, for scientific monograph by Lachezar Georgiev “Book Publishing in Bulgaria : 1806 – 1944”.

The monography **BOOK PUBLISHING IN BULGARIA : 1806–1944** (Sofia: AN-DI, 2016. – 450 p. : ill. ISBN 978 – 619 – 7221 – 06 – 0) by professor Lachezar Georgiev PhD, includes research on book publishing, publishing and printing activities in the first half of the nineteenth century and up to 1878 traces the publishing activities and the development of print communications throughout the Ottoman Empire; Bulgarian typography abroad during this period; and the contributions of the better-known publishers, printers, booksellers in Bulgarian Revival. Made an overview of the book and publishing work after the Liberation and in particular of the early twentieth century until 1944 as Professor. L. Georgiev focuses on prominent Bulgarian Publishers – Dragan Manchov, Elijah R. Bluskov, Hristo Danov. Is quoted correspondence between the publisher Elijah Bluskov with writer Vasil Droumev (Bulgarian bishop of Veliko Tarnovo *Metropolitan Kliment Branitski*) and authoritative Bulgarian scientist prof. Ivan Shishmanov. Examined the activity of printing-publishing centers of publishing and printing activities like Veliko Tarnovo, Svishtov, Rousse, Plovdiv, the Kyustendil, Sevlievo, Varna, Burgas, etc.

In the monograph provides space for emblematic of Bulgarian manuscript and its projections in Bulgarian books published up to 1878 are given examples with illustrations of Bulgarian media.

Also in the book includes research of the printed communication from the early twentieth century to bulgarian nationalization (1947). The research are considered mergers and joint activities longtime publishers publishing family between 1918–1944, the pointed out the contribution of book publishing “Hemus” but also monitored the successful operation of Publishing in Sofia: “Todor Filipov Chipev”, “Kazanlak valley”, “Hristo G. Danov”, “Vezni” (of the bulgarian poet and rither Geo Milev), Mircho G. Smrikarov”, “Stoyan Atanasov”, “Ancient Bulgaria”, “Alexander Paskalev”, “Ivan Koyumdjiev”, “Dobromir Chilingirov”, “Zheko Marinov”, “Perun”, and others. Carry out screening and a significant shareholder and corporate publishing companies in that period.

Монографията „Книгоиздаването в България: 1806–1944“ е най-новото научно изследване на проф. д-р Лъчезар Г. Георгиев¹. Книгата е в обем от 450 страници, на формат 60x84/16, с международен стандартен книжен номер *ISBN 978-619-7221-06-0* от името на столичното издателство „АН-ДИ”.

В книгата са проследени и имената на видни писатели и издатели, свързани с мемоарно-документалната литература на националноосвободителните борби; очертават се портретите на известни издатели, към които се добавят малко познати и дори напълно неизвестни от днешни позиции имена, придружени с

аргументация на десетки факти и архивни документи. Монографията включва резюме на английски език, както и факсимилета на архивни документи и илюстрации, подбрани удачно за различни периоди в развитието на българската книга и книгоиздаване. В края на книгата е включена пространна анотация „За автора”.

В уводната част на монографията проф. Л. Георгиев подчертава обекта, предмета и целите на своя научен труд: „Настоящото изследване проследява един пространен период от българското книгоиздаване – от неговите първи стъпки, възрожденските прояви, книгоиздателските процеси след Освобождението, с акцент в периода между двете световни войни. Изследвани са печатните комуникации и процесите при създаването и дистрибуцията на книжната продукция от български издателства и печатници от Възраждането до 50-те години на XX век. Този текст, без да има претенции за изчерпателност, има за цел да изследва процесите в родното книгоиздаване, неговите реални прояви и тенденции, които предопределят развитието му във важни периоди от новата и най-новата ни история. Същевременно творческите задачи на автора открояват мястото и на българските печатни комуникации в условията на емиграция, както и извън етническите предели на България – в представителните колонии на българите в Цариград, Болград, Виена, Браила, Букурещ и пр. Сред тези задачи е и проследяването на процесите в книгопечатането и печатарското дело у нас след Освобождението;

военноиздателските дейности и по-специално работата на Военноиздателския фонд; процесите в периода между двете световни войни, като тук е фокусирано върху крупни издателски структури (издателство „Христо Г. Данов”; „Хемус”; „Казанлъшка долина”, „Стоян Атанасов”, „Фокус” и пр.)”².

Наред с това в увода на монографията проф. Л. Георгиев пояснява, че в методиката на изследването, заедно с обичайните за случая методи, е включена и неговата работа с архивни документи от колекциите на Българския исторически архив на Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий”, научния архив на Народна библиотека „Иван Вазов” – Пловдив, Държавен военноисторически архив, регионалните архиви във Велико Търново и Русе. При проучванията си изследователят на родното книгоиздаване е ползвал сборници с архивни документи от различни периоди, както и библиографски източници, но в библиографския списък в края на изданието са включени само източниците и авторите, които той цитира или пък преглежда поради спецификата на изследването. Проф. Л. Георгиев обаче включва в книгата си фрагменти и идеи и от предишните свои авторски книги, сред които са „Литература и книгоиздателска традиция” (2000), „Управление и маркетинг на книгоиздателската дейност” (2002; 2004), „Българско книгоиздаване” (2006), „Седем етюда по българско книгоиздаване” (2007), „Структури и модели в българското книгоиздаване” (2007; 2011), „Книга и печатни комуникации” (2009), „Книгоиздаване и книжнина: по

документални източници от Държавния военноисторически архив” (2011), „Книгоиздаване и печатни комуникации: Изследвания за книгата и медиите” (2013), „Страници от историята на книга: Книгоиздаване и печатни комуникации на Балканите и в Европа”, а също и от авторските си проучвания, публикувани в голям брой студии и статии, свързани с разглежданата в монографията проблематика, които са отразени в библиографското изследване „Проф. д-р Лъчезар Георгиев. Биобиблиография” (2015)³.

В първа глава „Печатни комуникации в Османската империя през Българското възрождане” се дава ценна информация за началото на новобългарската печатна книга, докато втора глава акцентира на издателските и печатарските дейности на българската емиграция в Румъния, а трета глава продължава наблюденията чрез анализ на многообразните прояви на свищовския издател Тодор Хрулев и приносите на Николай Павлович за развитието на литографията, илюстрацията на книгата и развитието на графичната комуникация. И при двамата издатели са използвани важни документи от Българския исторически архив на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий” и архива на Народна библиотека „Иван Вазов” – Пловдив. Четвърта глава представя родното книгоиздаване до 1878 г. в чужбина, като тук е анализирана дейността на българските издатели в Сърбия (Крагуевац и Белград) – изтъква се дейността на Никола Карастоянов, Неофит Бозвели, Емануил Васкидович, Аверкий Петрович, Христаки Павлович, Иван

Момчилов, но акцентът е върху работата на пловдивския издател Христо Г. Данов, както и на издателско-полиграфическия комплекс „Българска печатница на Янко С. Ковачев и С-ие – Виена”. В края на главата са представени чуждите печатници с принос към родното книгоиздаване до Освобождението в Будапеща, Земун, Нови Сад, Загреб, Одеса, Киев и Прага. Пета глава „Книгоиздаване и книжарство до Освобождението” изследва издателската дейност на Драган Манчов, която е оценена от автора като принос към националната книгоиздателска и книжарска традиция. В шеста глава „Книга и печатни комуникации след Освобождението” са включени проучвания на проф. Л. Георгиев върху новите издателско-полиграфически структури в Княжество България и Източна Румелия. Специално внимание се отделя на печатарската, издателската и книжарската дейност след Учредителното събрание и в първите следосвободенски десетилетия, проследена е работата на малки селища с насърчителни приноси към родната книжовност – Тутракан, Севлиево, но и в големия книжовен и издателски център Шумен, където е направен преглед на творческата и издателската комуникация на Илия Рашков Блъсков с митрополит Климент Браницки (Васил Друмев), професор Иван Шишманов и Христо Г. Данов, прегледана е дейността на книжарница-издателство и печатница „Труд” на Владимир Р. Блъсков. В края на главата са очертани творческите и издателските приноси на Илия Р. Блъсков, не е пропуснато и постъпателното

развитие на печатните комуникации от началото на ХХ век.

С особена стойност е седма глава „Книгите за националноосвободителното движение – в авангарда на издателските процеси след 1878 г.” – тук проф. Л. Георгиев разглежда творческата и издателската продукция на редица автори като Радко Радославов, Васил Хаджи-стоянов-Берон, Петко Франгов, Русчо Димитров, Никола Начов, Иван С. Докторов, Христо Попконстантинов, Йордан Попгеоргиев и Стойо Н. Шишков, Д. Попгеоргиев, Михаил Греков, Иван Андонов, Стоян Островърхов, Моско Москов, Никола Обретенов. Специално внимание е обърнато на издателя и писателя Филип Симидов, на Захари Стоянов и Стоян Заимов.

Осма глава „Печатарското дело в България” след Първата световна война” се базира на нови проучвания за приносите на родната полиграфия към българската книжовност. Текстът тук в голяма степен стъпва върху една от най-новите студии на проф. Л. Георгиев по темата „Печатарското дело в България след Първата световна война: Столични и извънстолични печатници с принос за родната книжовност”, публикувана в „Трудове на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”⁴. Новите проучвания са предимно за тенденциите в развитието на печатните комуникации в големи български градове, в околийски и общински центрове, както и върху столичната Държавна печатница от Балканската война до бомбардировките над София на 30 март 1944 г. Цитирани са редица архивни

документи, ползвани са малко познати източници. В същата посока, на основата на документи от Държавния военноисторически архив, е девета глава, която проследява институционализирането на военноиздателските дейности у нас след Първата световна война, структурите и мениджмънта на Военноиздателския фонд, по-важните му издания, поредици и редактори. В десета глава „Уникално издателство с принос към българската книга” е анализирана дълголетната дейност на софийското издателство на Тодор Ф. Чипев, проследени са негови по-важни прояви, репертоар, поредици, издателски комуникации. Последните две глави на монографията разглеждат родното книгоиздаване между двете световни войни с неговите крупни издателски структури („Хемус”, „Факел”, „Древна България”), с фамилиите издатели („Иван Игнатов и синове”, „Стоян Атанасов”, Стилиян Кутинчев и неговото кооперативно издателство „Акация”, „Александър Паскалев”, Гео Милев и издателство „Везни”, „Мирчо Смряков”, „Хемус”, „Добромир Чилингиров”, „Казанлъшка долина”, „Иван Кююмджиев”, „Перун”, „Жеко Маринов”) и с поредиците на преводната художествена литература, включващи световни автори като Г. Е. Лесинг, Х. Ибсен, О. Уайлд, Дж. Б. Шоу, Г. Хауптмън, А. Стриндберг, Ст. Пшибишевски, М. Метерлинк, А. П. Чехов. Внимание е отделено на редактора на литературно-научното и книговедско сп. „Пролом” Димо Кьорчев и издателя на списанието Страшимир Икономов.

В заключението на книгата проф. Л. Георгиев, изтъква, че без да има претенции за изчерпателност на процесите, примерите онагледяват определени тенденции, сочейки развитие и приемственост. „Надявам се обаче, че новите и малко познатите моменти на изследването да бъдат полезни на читателя – с основание заключава авторът. – Опитът за обобщаване и систематизиране също е в полза на една цялостна картина на книгоиздаването в България, с която може да се гордее всеки българин, който е съпричастен с книжовната култура на страната ни.”⁵

Рецензент на „Книгоиздаването в България: 1806–1944“ е авторитетният учен-книговед проф. д-р на филологическите науки Димитър Кенанов, преподавател във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Правят впечатление отличното оформление и композиране на изданието от страна на столичното издателство „АН-ДИ“ и лично от неговия технически редактор г-жа Диана Муховска, както и сполучливият графичен дизайн, изпълнен от г-н Атанас Атанасов.

Свидетелство за качествата на „Книгоиздаването в България: 1806–1944“ е, че книгата е реферирана и заведена в авторитетни световни библиотеки – тези на **Оксфорд** (Англия), публичната библиотека на **Мюнхен** (Германия), Британска национална библиотека – **Лондон**; Австрийска национална библиотека – **Виена**; Национална библиотека – **Япония**; Университетска библиотека – **Блумингтън**. Книгата е предоставена с протокол и на **Biblioteca Nacional de**

Portugal – Лисабон, с дарение и подписан протокол лично от автора през юли 2016 г. по време на пребиваването му с научна и творческа цел в португалската столица. В Полша е притежание и е реферирана в *Обединен каталог на полските научни библиотеки*⁶.

„Книгоиздаването в България : 1806–1944“ е рецензирана и реферирана и по страниците на български национални медии, в рубриките за нови книги. Така например столичният седмичник „Политика“ публикува рецензия за книгата със заглавие „История на родното книгоиздаване”⁷.

„В цели 450 страници, на основата на солиден архивен и документален материал, авторът проследява развитието на книгоиздателските процеси и родната книга за един пространен период – от първата новобългарска печатна книга през 1806 г. до вододела за родното книгоиздаване през есента на 1944 г., когато са прекършени устремите в развитието на частната издателска инициатива – посочва се в публикацията на авторитетното издание за политика и култура. – Нещо повече, някои тенденции, свързани с българското книгоиздаване, са проследени дори до Национализацията, но все пак същността на изследването се свежда до три основни етапа – родното книгоиздаване до Освобождението на територията на Османската империя и в чужбина – Румъния, Австро-Унгария, Сърбия, Русия; следосвободенските процеси до Балканските войни, и интензивният, наситен с широк спектър

от издателски приноси период между двете световни войни. В богатия тематичен спектър на „Книгоиздаването в България. 1806–1944“ са обхванати водещи тенденции, представени са издатели с достойни за българската книга приноси в нейното създаване, разпространение и популяризиране... Успех за автора е и изследването на българското военно книгоиздаване през 20-те–40-те години на ХХ век. Интерес предизвикват и сведенията за десетки столични и извънстолични печатници и издателски структури... ”⁸.

Монографията е отбелязана и с редакционен отзив в информационния всекидневник в. „Монитор”⁹. „Цялата книга Лъчезар Георгиев е написал с увлекателен стил и на достъпен език, което я прави полезно и приятно четиво дори за неспециалисти” – изтъква националната медия в своята тематична страница „Книги”¹⁰.

Монографията на проф. Лъчезар Георгиев е реферирана и за нея е публикувано резюме на български и на английски език и в веб-сайта на столичната книжарница „Български книжици”¹¹. От наличната информация на цитирания сайт и на реално действащата книжарница на ул. „Аксаков” 10 в столицата става ясно, че към изданието е проявен сериозен интерес.

„Книгоиздаването в България : 1806–1944“ има вече своите ценители и това зарежда с оптимизъм, че миналото на родната книга и книгоиздаване не е забравено, че ще продължи и занапред да вълнува със своите приноси и доблестни книжовни прояви, а в навечерието на своята 60-годишнина проф.

д-р Лъчезар Георгиев дава на своите читатели една отлично подготвена, солидно подплатена с архивна документация и увлекателна по своя език и стил книга, която заслужава да има място в родните, а и в чуждестранните библиотеки.

БЕЛЕЖКИ

¹ Георгиев, Лъчезар. Книгоиздаването в България : 1806–1944 (= Book Publishing in Bulgaria : 1806–1944) . / Науч. ред. д-р Стела Георгиева. – София: АН-ДИ, 2016. – 450 с. : с ил.

² Цит. съч.: Георгиев, Лъчезар. Книгоиздаването в България : 1806–1944, с. 5.

³ Цит. съч.: Георгиев, Лъчезар. Книгоиздаването в България : 1806–1944, с. 6. По въпроса с книговедските публикации по темата на монографията виж също: Проф. Лъчезар Георгиев. Библиография (= prof. Lachezar Georgiev, PhD. Bibliography). / Състав. Стела В. Георгиева и др. – София: 2015. – 420 с. : с ил.

⁴ Георгиев, Лъчезар. Печатарското дело в България след Първата световна война : Столични и извънстолични печатници с принос за родната книжовност [Студия]. // Т р у д о в е н а ВГУ Св. св. Кирил и Методий : Фак. Математика и информатика. Т. 6. *Обществени комуникации и информационни науки*. – В. Търново : Унив. изд. “Св. св. Кирил и Методий”, 2015, с. 159–206. ISSN 0204-6369

⁵ Цит. съч.: Георгиев, Лъчезар. Книгоиздаването в България : 1806–1944, с. 435.

⁶ [http://katalog.nukat.edu.pl/search/query? match_1=MUST&field_1=isbn&term_1=9544400052&theme=nukat](http://katalog.nukat.edu.pl/search/query?match_1=MUST&field_1=isbn&term_1=9544400052&theme=nukat)

⁷ *История на родното книгоиздаване*. // П о л и т и к а (София), № 630, 17–23 юни 2016, с. 34.

⁸ Цит. съч. *История на родното книгоиздаване*. // П о л и т и к а (София), № 630, 17–23 юни 2016, с. 34.

⁹ *БГ книгоиздаването в 450 страници*. // М о н и т о р (София), № 5862, 18–19 юни 2016, с. 45.

¹⁰ Цит. съч. *БГ книгоиздаването в 450 страници*. // М о н и т о р (София), № 5862, 18–19 юни 2016, с. 45.

¹¹ Виж в: <http://knigiabg.com>

